

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA

ANTONIA TIZZANA

přednesené dne 22. září 2005¹

1. Rozhodnutím ze dne 10. června 2004 položil Szombathelyi Városi Bíróság (soud v Szombathelyi) Soudnímu dvoru tři předběžné otázky, z nichž dvě se týkají specificky výkladu směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících klauzulích] ve spotřebitelských smlouvách (dále jen „směrnice 93/13“ nebo pouze „směrnice“)², zatímco třetí se týká použitelnosti práva Společenství na spor, který vznikl v členském státě před jeho přistoupením k Evropské unii.

družení mezi Maďarskou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé (dále jen: „dohoda o přidružení“)³. Tato dohoda vstoupila v platnost dne 1. února 1994.

3. Na základě článku 67 dohody o přidružení:

I – Právní rámec**A – Právo Společenství**

Dohoda o přidružení a Smlouva o přistoupení

2. Dne 16. prosince 1991 byla v Bruselu podepsána Evropská dohoda zakládající při-

„Smluvní strany uznávají, že důležitou podmínkou pro ekonomické zapojení Maďarské republiky do Společenství je sbližování stávajících a budoucích právních předpisů Maďarské republiky s právními předpisy Společenství. Maďarská republika vyvine úsilí k zajištění postupné slučitelnosti svých právních předpisů s právními předpisy Společenství.“ (*neoficiální překlad*)

1 – Původní jazyk: italtina.

2 – Úř. věst. L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288.

3 – Úř. věst. 1993, L 347, s. 2.

4. Článek 68 dále upřesňuje, že:

„Sbližování práva bude zahrnovat zejména následující oblasti: [...] ochrana spotřebitele [...]“.
(neoficiální překlad)

5. Následně byla dne 16. dubna 2003 v Aténách podepsána Smlouva o přistoupení Maďarské republiky k Evropské unii⁴ a Akt o podmínkách přistoupení (dále jen „akt o přistoupení“)⁵. Oba vstoupily v platnost dne 1. května 2004.

6. Článek 2 aktu o přistoupení stanoví:

„Ode dne přistoupení se ustanovení původních smluv a aktů přijatých orgány Společ-

ství a Evropskou centrální bankou přede dnem přistoupení stávají závaznými pro nové členské státy a uplatňují se v těchto státech za podmínek stanovených v uvedených smlouvách a v tomto aktu.“

7. Článek 53 stanoví vzhledem ke stávajícím směrnicím zejména, že:

„Směrnice a rozhodnutí ve smyslu článku 249 Smlouvy o ES [...] se ode dne přistoupení považují za určené novým členským státem, pokud byly tyto směrnice a rozhodnutí určeny všem stávajícím členským státem. Tyto směrnice a rozhodnutí, s výjimkou směrnic a rozhodnutí vstupujících v platnost podle čl. 254 odst. 1 a odst. 2 Smlouvy o ES, se považují za oznámené novým členským státem v okamžiku přistoupení.“

4 — Smlouva mezi Belgickým královstvím, Dánským královstvím, Spolkovou republikou Německo, Řeckou republikou, Španělským královstvím, Francouzskou republikou, Irskem, Italskou republikou, Lucemburským velkovévodstvím, Nizozemským královstvím, Rakouskou republikou, Portugalskou republikou, Finskou republikou, Švédským královstvím, Spojeným královstvím Velké Británie a Severního Irska (členskými státy Evropské unie) a Českou republikou, Estonskou republikou, Kyprskou republikou, Lotyšskou republikou, Litevskou republikou, Maďarskou republikou, Republikou Malta, Polskou republikou, Republikou Slovinsko, Slovenskou republikou o přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyprské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Republiky Slovinsko, Slovenské republiky k Evropské unii (Úř. věst. L 236, s. 17).

5 — Akt o podmínkách přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyprské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Republiky Slovinsko a Slovenské republiky a o úpravách smluv, na nichž je založena Evropská unie (Úř. věst. L 236, s. 33).

8. Dále článek 54 stanoví, že:

„Nové členské státy uvedou v účinek opatření nezbytná k tomu, aby bylo ode dne přistoupení dosaženo souladu se směrnicemi a rozhodnutími ve smyslu článku 249

Smlouvy o ES [...], není-li v seznamu v přílohách uvedených v článku 24 nebo v jiných ustanoveních tohoto aktu nebo jeho přílohách určena jiná lhůta“.

přiměřenosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele“.

Směrnice 93/13

9. „Účelem [směrnice 93/13] je sblížit právní a správní předpisy členských států týkající se nepřiměřených podmínek [zneužívajících klauzulí] ve smlouvách uzavíraných mezi prodávajícím zbožím nebo poskytovatelem služeb a spotřebitelem“ (čl. 1).

10. Podle čl. 2 písm. b) se „spotřebitelem“ rozumí:

„fyzická osoba, která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná pro účely, které nespádají do rámce její obchodní nebo výrobní činnosti nebo povolání“.

11. Podle čl. 3 odst. 1:

„Smluvní podmínka, která nebyla individuálně sjednána, je považována za nepřiměřenou, jestliže v rozporu s požadavkem

12. Článek 4 odst. 1 dále upřesňuje, že:

„Aniž je dotčen článek 7, posuzuje se nepřiměřenost smluvní podmínky s ohledem na povahu zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, a s odvoláním na dobu uzavření smlouvy s ohledem na všechny okolnosti, které provázely uzavření smlouvy, a na všechny další podmínky smlouvy nebo jiné smlouvy, ze kterých vychází.“

13. Článek 6 odst. 1 krom toho uvádí:

„Členské státy stanoví, že nepřiměřené podmínky [zneužívající klauzule] použité ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem nejsou podle jejich vnitrostátních právních předpisů pro spotřebitele závazné a že smlouva zůstává pro strany závaznou za stejných podmínek, může-li nadále existovat bez dotyčných nepřiměřených podmínek [zneužívajících klauzulí].“

14. Konečně na základě článku 7 odst. 1:

práva, byly slučitelné s uvedenou dohodou. Krom toho podle odst. 2 uvedeného článku, při navrhování a přijímání právních pravidel je třeba vyhovět povinnostem definovaným v článku 67 téže dohody o přidružení.

„Členské státy zajistí, aby v zájmu spotřebitelů a konkurentů existovaly přiměřené a účinné prostředky zabráňující dalšímu používání nepřiměřených podmínek ve smlouvách, které uzavírají prodávající nebo poskytovatelé se spotřebiteli.“

15. Vzhledem k tomu, že ani akt o přistoupení, ani jeho přílohy nestanovovaly jinou lhůtu, byla směrnice 93/13 určena Maďarské republice a byla povinna uvést v účinnost opatření nezbytná k tomu, aby s ní bylo dosaženo souladu ode dne přistoupení k Evropské unii, tedy od 1. května 2004.

18. V souladu s tím, co uvádí toto ustanovení, byl přijat zákon CXLIX/97, kterým se ve více bodech mění maďarský občanský zákoník (dále jen „Ptk“) a kterým se do vnitrostátního právního řádu zavádí režim zneužívajících klauzulí ve spotřebitelských smlouvách, jenž je v souladu s režimem stanoveným směrnicí 93/13. Ze spisu vyplývá, že po přistoupení nebyl tento režim dále měněn.

B – *Vnitrostátní právo*

19. Podle článku 209/B Ptk:

16. Maďarská republika ratifikovala Dohodu o přidružení zákonem 1/1994.

17. Podle čl. 3 odst. 1 tohoto zákona mělo být v maďarském právním řádu zajištěno, aby příprava a uzavírání mezinárodních úmluv, jakož i navrhování a přijímání vnitrostátního

„1. Obecná smluvní klauzule nebo klauzule smlouvy uzavřené mezi spotřebitelem a podnikem jsou zneužívající, pokud v rozporu s požadavkem dobré víry určují jednostranně a bez odůvodnění k újmě jedné ze stran práva a povinnosti stran vyplývající ze smlouvy.

2. Práva a povinnosti jsou považovány za určené jednostranně a bez odůvodnění k újmě jedné ze stran, pokud:

a) se významným způsobem vzdalují od podstatných ustanovení, která se použijí na smlouvu;

b) nebo jsou neslučitelné s předmětem a cílem smlouvy.

3. Ke zjištění zneužívající povahy klauzule je třeba prozkoumat všechny okolnosti existující v okamžiku uzavření smlouvy, které strany vedly k tomu, že ji uzavřely, jakož i povahu dohodnuté služby a vztah sporné klauzule a jiných klauzulí smlouvy nebo jiných smluv.⁶ (*neoficiální překlad*)

20. Pokud jde o to, co nás zajímá v projednávaném případě, je třeba připomenout zejména ustanovení Ptk, která se týkají napadení zneužívajících klauzulí a ustanovení, která upravují důsledky plynoucí z používání uvedených klauzulí ve smlouvách.

21. Ptk, pokud jde o napadení, stanoví, že pokud je obecná smluvní klauzule zneužívající, může ji strana, která je touto klauzulí poškozena, napadnout (čl. 209 odst. 1). Toto napadení musí být oznámeno písemně druhé straně ve lhůtě jednoho roku. Po uplynutí této lhůty může být právo na napadení ještě vykonáváno vznesením námítky proti požadavku plnění povinností vyplývajících ze smlouvy [čl. 236 odst. 1 a 2 písm. c) a odst. 3].

22. Pokud jde o důsledky vyplývající z existence takových klauzulí, přijímá Ptk v tomto ohledu zásadu, podle které je smlouva v celém rozsahu neplatná, pokud by ji strany bez neplatné klauzule neuzavřely (článek 239).

II – Skutečnosti a řízení

23. Spor v původním řízení je mezi Ynos Kft (dále jen „Ynos“), společností, která provozuje realitní činnost, a Jánosem Vargou, staviteltem.

24. Se záměrem prodat nemovitost ve vlastnictví syna⁷, která byla před nedávnem

6 — Neoficiální překlad.

7 — Z usnesení vyplývá, že syn J. Vargy je na dotčené nemovitosti vlastníkem podílu 232/1038. Nevyplývá z něj však, kdo je majitelem zbývajících podílů na nemovitosti.

přestavěna s cílem vytvořit centrum komerčních kanceláří, podepsal J. Varga s Ynos dne 10. ledna 2002 smlouvu o zprostředkování prodeje nemovitosti založenou na vzorové smlouvě, která obsahuje různé obecné podmínky.

25. Na základě této smlouvy měla Ynos nárok na provizi ve výši 2 % z dohodnuté kupní ceny, pokud bylo zprostředkování úspěšné. V bodě 5 smlouva upřesňovala, že zprostředkování bude pokládáno za úspěšné, pokud byla uzavřena smlouva mezi stranami, které zkontaktoval zprostředkovatel; ve druhé větě téhož bodu bylo krom toho doplněno, že zprostředkovatel má nárok na provizi i v případě, že vlastník odmítne písemný návrh na uzavření kupní nebo nájemní smlouvy nemovitosti za cenu, která se rovná ceně uvedené ve zprostředkovatelské smlouvě nebo je vyšší než tato cena.

26. Dne 11. března 2002 jednatele Ynos, J. Varga a jeho syn (jako prodávající) a K. Ragasits a E. Kovács (jako kupující) podepsali „rámcovou smlouvu o uzavření smlouvy“, v níž stanovili kupní cenu nemovitosti a dohodli se, že uzavřou kupní smlouvu nebo smlouvu o budoucí kupní smlouvě do 15. března 2002.

27. K tomuto datu však nebyla uzavřena ani konečná kupní smlouva, ani smlouva o budoucí kupní smlouvě. I přesto společnost Ynos pokládala své zprostředkování za úspěšné, a požadovala tudíž dohodnutou provizi.

28. Vzhledem k tomu, že Ynos neobdržela platbu, podala žalobu u Szombathelyi Városi Bíróság. U tohoto soudu J. Varga mezi jiným namítal, že bod 5 druhé věty zprostředkovatelské smlouvy, na které se zakládal nárok Ynos, představoval zneužívající klauzuli, a že tudíž požadovaná provize nebyla splatná. Podle Ynos byla tato námitka nepodložená, neboť v projednávaném případě nenastala kritéria stanovená článkem 209/B Ptk pro uznání zneužívajícího charakteru klauzule.

29. Vzhledem k tomu, že Szombathelyi Városi Bíróság má za to, že „v rozsahu, v němž je možné shledat, že se podle názoru žalovaného jedná o zneužívající smluvní klauzuli, bude třeba rozhodnout spor s ohledem na směrnici“, položil podle článku 234 ES Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

- „1) Může být čl. 6 odst. 1 směrnice [...], který uvádí, že členské státy stanoví, že zneužívající klauzule použité ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem nejsou podle jejich vnitrostátních právních předpisů pro spotřebitele závazné, vykládán tak, že může být podkladem takového vnitrostátního ustanovení, jakým je ustanovení čl. 209 odst. 1 [Ptk], které se použije, je-li prokázán zneužívající charakter obecné smluvní klauzule, a podle

kterého jsou zneužívající klauzule pro spotřebitele ze zákona nezávazné, ale pouze pokud tento spotřebitel učinil v tomto ohledu výslovné prohlášení, tj. pokud smlouvu s úspěchem napadne?

- 2) Vyplyvá z ustanovení směrnice, podle kterého zůstává smlouva pro strany závaznou za stejných podmínek, může-li nadále existovat bez zneužívajících klauzulí, že smlouva není neplatná v celém rozsahu, pokud může nadále existovat bez zneužívajících klauzulí, jestliže zneužívající klauzule stanovené prodávajícím zbožím nebo poskytovatelem služeb nejsou podle jejich vnitrostátních právních předpisů pro spotřebitele závazné, avšak prodávající nebo poskytovatel by při neexistenci těchto klauzulí, které jsou součástí smlouvy, smlouvu se spotřebitelem neuzavřel?
- 3) Je z hlediska použití práva Společenství relevantní skutečnost, že spor vznikl před přistoupením Maďarské republiky k Evropské unii, avšak po přizpůsobení vnitrostátního práva směrnici?"

30. V takto zahájeném řízení předložila vyjádření maďarská, česká, rakouská, lotyšská, polská, španělská vláda a Komise.

31. Na jednání dne 21. června 2005 pak u Soudního dvora vstoupily do řízení jako vedlejší účastníci maďarská a španělská vláda, jakož i Komise.

III – Právní analýza

32. Jak jsme viděli, Szombathelyi Városi Bíróság pokládá tři otázky, z nichž dvě se týkají podstaty sporu v původním řízení a jejich předmětem je výklad směrnice 93/13, zatímco třetí otázka předkládá problém zásadnější a obecnější povahy, který se týká samotné pravomoci Soudního dvora rozhodnout o této věci.

33. Vzhledem k tomu, že odpověď na tuto poslední otázku může způsobit to, že nebude nutno odpovědět na první dvě otázky, domnívám se, že musím obrátit pořadí otázek položených Soudnímu dvoru a musím se nejprve tázat, zda byla Soudnímu dvoru tato věc předložena v souladu s ustanovením článku 234 ES.

A – *K pravomoci Soudního dvora*

34. Jak vládami, které jsou vedlejšími účastníky řízení, tak i Komisí byla totiž široce

diskutována otázka použitelnosti směrnice 93/13 na skutečnosti, které nastaly před přistoupením Maďarské republiky ke Společenství (1. květen 2004), přičemž, soudě podle dotyčných odpovědí, někdo napadal a někdo hájil přípustnost otázek položených v této věci Soudnímu dvoru.

35. Zejména podle rakouské a španělské vlády je směrnice 93/13 na tento případ každopádně použitelná. Podle jejich názoru totiž podle článku 67 a 68 dohody o přidružení a článku 3 zákona č. 1/1994, kterým byla ratifikována tato dohoda, byla Maďarská republika již před přistoupením povinna přizpůsobit vnitrostátní právní řád ustanovením směrnice. A právě za účelem splnění této povinnosti přijala Maďarská republika vnitrostátní právní předpis týkající se zneužívajících klauzulí, na jejichž slučitelnost s právem Společenství se nyní vnitrostátní soudce táže.

36. Ke stejnému závěru, i když jinak odůvodněnému, dochází lotyšská vláda. Pokud jsem dobře porozuměl, uznává tato vláda, že před přistoupením nebyla směrnice 93/13 sama o sobě v Maďarské republice použitelná, a že je tudíž třeba posuzovat daný případ výlučně s ohledem na maďarskou právní úpravu zneužívajících klauzulí platnou v rozhodné době. Lotyšská vláda však zdůrazňuje, že ačkoli tato právní úprava předchází přistoupení, je nicméně jejím cílem zajistit

slučitelnost vnitrostátního právního řádu s uvedenou směrnicí, jejíž ustanovení přesně reprodukuje. Odpověď Soudního dvora na položené předběžné otázky je tudíž nezbytná k tomu, aby bylo zajištěno, že ustanovení práva Společenství a totožná vnitrostátní ustanovení budou vykládána stejně. Na druhé straně, pokračuje lotyšská vláda, považuje již judikatura Soudní dvůr za pravomocný k rozhodování o výkladu ustanovení práva Společenství, pokud skutkové okolnosti nejsou upraveny právem Společenství, ale vnitrostátními ustanoveními, která se na právo Společenství odvolávají nebo s ním jsou v souladu a reprodukují jeho obsah⁸.

37. Jiného názoru je naopak Komise i maďarská a česká vláda, které z důvodů, které lépe prozkoumáme dále (viz dále body 41–43), mají za to, že vzhledem k tomu, že skutkové okolnosti v původním řízení nastaly v roce 2002, tedy před přistoupením Maďarské republiky k Evropské unii, nemůže být směrnice 93/13 použita na spor v původním řízení, a její výklad Soudním dvorem není tudíž nutný.

38. Pokud jde o mne, musím především připomenout, že podle článku 234 ES může vnitrostátní soudce požádat Soudní dvůr

⁸ – V tomto ohledu se lotyšská vláda odvolává zejména na rozsudek ze dne 18. října 1990, Dzodzi (C-297/88 a C-197/89, Recueil, s. I-3763).

o rozhodnutí o předběžné otázce, považuje-li rozhodnutí o této otázce za „nezbytné“ k vynesení svého rozsudku.

39. Jak známo, Soudní dvůr si vyhrazuje určitou posuzovací pravomoc pro hodnocení provedená vnitrostátními soudy, která může vést až k vyloučení přípustnosti žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce. Soudní dvůr má zejména ve více případech „za to, že není oprávněn rozhodnout o předběžné otázce položené vnitrostátním soudem, pokud je zjevné, že žádaný výklad právní normy Společenství nebo posouzení její platnosti nemá žádný vztah k realitě nebo předmětu sporu v původním řízení, [nebo] jestliže se jedná o hypotetický problém“⁹.

40. S ohledem na výše uvedené Soudní dvůr vyloučil svou pravomoc v případě, kdy je „zjevné, že ustanovení práva Společenství předložené Soudnímu dvoru k výkladu nelze použít“¹⁰.

9 — Rozsudek ze dne 13. července 2000, *Idéal tourisme* (C-36/99, Recueil, s. I-6049, bod 20). Viz rovněž rozsudek ze dne 16. července 1992, *Lourenço Dias* (C-343/90, Recueil, s. I-4673, bod 17 a 18); rozsudek ze dne 16. července 1992, *Meilicke* (C-83/91, Recueil, s. I-4871, bod 25); ze dne 15. prosince 1995, *Bosman* (C-415/93, Recueil, s. I-4921, bod 61); rozsudek ze dne 9. března 2000, *EKW a Wein & Co.* (C-437/97, Recueil, s. I-1157, bod 52); a rozsudek ze dne 21. ledna 2003, *Bacardi-Martini a Cellier des Dauphins* (C-318/00, Recueil, s. I-905).

10 — Rozsudek ze dne 5. prosince 1996, *Reisdorf* (C-85/95, Recueil, s. I-6257, bod 16).

41. A to je podle mého názoru přesně to, k čemu dochází v tomto případě. Souhlasím s maďarskou a českou vládou i Komisí, které tvrdí, že na spor v původním řízení nelze použít směrnici 93/13 ani se jí nemohou dovolávat dotčené osoby, neboť skutkové okolnosti nastaly v roce 2002, tedy před přistoupením Maďarské republiky k Evropské unii, a tudíž pro něj ještě nebyla tato směrnice závazná¹¹.

42. V tomto bodě je totiž akt o přistoupení docela jasný. Jeho článek 2 stanoví, že pouze „[o]de dne přistoupení“ se ustanovení původních smluv a aktů přijatých orgány „stávají závaznými pro nové členské státy a uplatňují se“ v těchto státech. Krom toho, podle článku 53 a 54, jsou pouze od tohoto okamžiku stávající směrnice považovány za určené uvedeným státům, které musí uvést v účinek opatření nezbytná k tomu, aby bylo s těmito směrnici dosaženo souladu, neexistuje-li jiné ustanovení, které pro zkoumanou směrnici není stanoveno.

43. S ohledem na tato jasná ustanovení je třeba vykládat rovněž články 67 a 68 předcházející dohody o přidružení, která vstoupila v platnost dne 1. února 1994, které se, jak správně uvádí maďarská vláda a Komise,

11 — Viz k tomuto bodu stanovisko vyjádřené Soudním dvorem v obdobné věci v rozsudku ze dne 15. června 1999, *Andersson* (C-321/97, Recueil, s. I-3551, bod 3).

omezují na stanovení toho, že „důležitou podmínkou pro ekonomické zapojení Maďarské republiky do Společenství je sblížení stávajících a budoucích právních předpisů Maďarské republiky s právními předpisy Společenství“, a že tudíž Maďarsko „vyvine úsilí k zajištění postupné slučitelnosti svých právních předpisů“ zejména právních předpisů týkajících se „ochran[y] spotřebitele“ „s právními předpisy Společenství“.

44. Na rozdíl od toho, co tvrdí rakouská a španělská vláda, neukládaly tedy výše uvedené články Maďarské republice povinnost provést směrnici 93/13 před lhůtou jasně stanovenou aktem o přistoupení, ale jak uvádí Komise, pouze povinnost „vyvinout úsilí“ k zajištění „postupného“ „sblížení“ ustanovení vnitrostátního práva s právním řádem Společenství, aby bylo umožněno „ekonomické zapojení Maďarské republiky do Společenství“ a její budoucí přistoupení ke Společenství.

45. Opačná teze by se však mohla opřít, jako to udělala lotyšská vláda, o známou judikaturu Soudního dvora, která připouští přípustnost řízení o předběžné otázce, i když se na spor v původním řízení nepoužijí, *ratione personae* nebo *ratione materiae*, ustanovení práva Společenství, jejichž výklad je požado-

ván, ale pouze ustanovení vnitrostátního práva, která se omezují na to, že se na ustanovení práva Společenství odvolávají nebo jsou s nimi v souladu¹².

46. Řečeno jinými slovy, i když v poněkud násilné formě, bylo by možné dále uvedenou logiku rozšířit na judikaturu v dotčeném případě, ačkoli v tomto případě je zpochybněna použitelnost ustanovení práva Společenství *ratione temporis*.

47. Mohli bychom tedy tvrdit, i s odvoláním na dotčený případ, že „pokud jsou takové vnitrostátní právní předpisy“, jakými jsou maďarské právní předpisy o zneužívajících klauzulích, „pro řešení, která přináší vnitrostátní situaci, v souladu s právními předpisy přijatými právem Společenství, [...] existuje nepochybný zájem Společenství na tom, aby ustanovení nebo pojmy převzaté z práva Společenství byly vykládány jednotně, nehledě k podmínkám, ve kterých budou použity, aby byly vyloučeny budoucí rozdíly ve výkladu“¹³.

12 — Viz výše uvedený rozsudek Dzodzi; rozsudek ze dne 8. listopadu 1990, Gmurzynska-Bscher (C- 231/89, Recueil, s. I-4003); rozsudek ze dne 25. června 1992, Federconsorzi (C-88/91, Recueil, s. I- 4035); rozsudek ze dne 12. listopadu 1992, Fournier (C-73/89, Recueil, s. I-5621); rozsudek ze dne 17. července 1997, Giloy (130/95, Recueil, s. I-4291); rozsudek ze dne 17. července 1997, Leur-Bloem (C-28/95, Recueil, s. I-4161); rozsudek ze dne 26. listopadu 1998, Oscar Bronner (C-7/97, Recueil, s. I-7791); rozsudek ze dne 11. ledna 2001, Kofisa (C-1/99, Recueil, s. I-207); rozsudek ze dne 11. října 2001, Adam (C-267/99, Recueil, s. I-7467), a rozsudek ze dne 15. ledna 2002, Andersen og Jensen (C-43/00, Recueil, s. I-379). V opačném smyslu viz rozsudek ze dne 28. března 1995, Kleinwort Benson (C-346/93, Recueil, s. I-615).

13 — Viz výše uvedený rozsudek Dzodzi, bod 37, a výše uvedený rozsudek Giloy, bod 28. Kurziva provedena autorem tohoto stanoviska.

48. Podle této logiky bychom tudíž mohli rozhodnout o přípustnosti tohoto řízení o předběžné otázce.

jiné a jasnější důvody k tomu, aby bylo rozhodnuto o nepřipustnosti tohoto řízení o předběžné otázce.

49. Musím však říci, že by mne takovýto závěr nechal poněkud na rozpacích.

52. Zaprvé soudím, že usnesení maďarského soudu neobsahuje základní prvky pro rozhodnutí Soudního dvora.

50. Pokud bychom jej přijali, vedl by totiž k dalšímu rozšíření judikatury, což podle mého názoru může nastat pouze výjimečně vzhledem k tomu, že tato judikatura, jak namítala právní teorie i někteří generální advokáti, již tak posouvá rozsah pravomoci Soudního dvora ohledně předběžných otázek až na krajní mez (pokud ji nepřekračuje), čímž umožňuje Soudnímu dvoru rozhodovat v případech, ve kterých se ustanovení práva Společenství zjevně nepoužije na spor v původním řízení a existuje pouze *budoucí*, tedy čistě hypotetický, zájem na jednotné používání práva Společenství^{14 15}.

53. Z tohoto hlediska bych mohl například poznamenat, že z předkládacího rozhodnutí nevyplývá jasně, zda J. Varga může být kvalifikován jako „spotřebitel“, ačkoli je touto kvalifikací podmíněna použitelnost a relevance směrnice 93/13 v tomto případě¹⁶.

51. Nemám však důvod prodlévat zde u této otázky a diskuse, kterou vyvolala. Podle mého názoru totiž v tomto případě existují

54. Nehledě k tomu však uvádím, že celá předběžná otázka, počínaje samotnou její relevancí pro účely sporu v původním řízení, je formulována zejména na základě argumentace předložené jedním z účastníků řízení, a navíc, že si vnitrostátní soud ještě vyhradil rozhodnutí o podloženosti této argumentace.

14 — Viz zejména stanovisko generálního advokáta Tesaura ve věci Kleinwort-Benson a generálního advokáta Ruiz-Jaraba ve věci Kofisa, obě uvedené v poznámce pod čarou 12.

15 — Zdá se, že tyto mé rozpaky posiluje usnesení ze dne 26. dubna 2002, VIS Farmaceutici Istituto scientifico delle Venezie (C-454/00, neuveřejněné ve Sbírce rozhodnutí, bod 21).

16 — Je totiž známo, že tato směrnice se použije pouze na „smlouvu [y] uzavíran[é] mezi prodávajícím zbožím nebo poskytovatelem služeb a spotřebitelem“ (čl. 1), a že „spotřebitelem“ se rozumí „fyzická osoba, která [...] jedná pro účely, které nespadají do rámce její obchodní nebo výrobní činnosti nebo povolání“ (čl. 2 písm. b). Silně tedy pochybuji, že může být za „spotřebitele“ v uvedeném smyslu považován stavitel, jako je J. Varga, který po přestavbě nemovitosti s cílem vytvořit centrum komerčních kanceláří, uzavřel smlouvu o zprostředkování nemovitosti se společností se záměrem prodat uvedenou nemovitost (viz výše odstavec 23 a 24).

55. V rozhodnutí je totiž jednak uvedeno, že podle žalovaného (J. Vargy) druhá věta bodu 5 zprostředkovatelské smlouvy, kterou se uznává, že zprostředkovatel má rovněž nárok na provizi, pokud vlastník odmítne písemný návrh na uzavření kupní nebo nájemní smlouvy nemovitosti za cenu, která se rovná ceně uvedené ve zprostředkovatelské smlouvě nebo je vyšší, „představuje zneužívající klauzuli“, a jednak, že podle společnosti žalobce (Ynos) „se nejedná o zneužívající klauzuli, vzhledem k tomu, že čl. 209/B Ptk (použitelný na základě vnitrostátního práva) přesně stanovuje kritéria pro určení zneužívajícího charakteru klauzule“.

tomu tak bylo, byl by pak relevantní výklad směrnice 93/13, která upravuje tento typ klauzulí použitých ve spotřebitelských smlouvách.

58. Při neexistenci stanoviska ze strany předkládajícího soudce v tomto ohledu bude tudíž relevance předběžné otázky pro účely věci v původním řízení dále vázána pouze na případné přijetí argumentu J. Vargy, ke kterému se vnitrostátní soud ještě nevyjádřil.

56. Pokud se jedná o Szombathelyi Városi Bíróság, ten se však při uvedení důvodů, které jej vedly k položení předběžné otázky, omezuje na tvrzení, že „v rozsahu, v němž je možné shledat, že se podle názoru žalovaného jedná o zneužívající smluvní klauzuli, bude třeba rozhodnout právní spor s ohledem na směrnici“.

59. Musím nicméně připomenout, že podle ustálené judikatury, „aby mohl Soudní dvůr vykonávat svou funkci (podle článku 234 ES) v souladu se Smlouvou, je nezbytné, aby vnitrostátní soudy vyjasnily důvody v případech, že nevyplývají jasně ze spisu, pro které považují zodpovězení jimi položených otázek za nezbytné pro řešení sporu“¹⁷.

57. Tímto uvedený soud prokazuje, že zakládá nezbytnost výkladu směrnice 93/13, a tudíž relevanci položených otázek pouze na argumentech žalovaného, který ovšem tvrdí, že v tomto případě jde o zneužívající klauzuli. Naproti tomu nám Szombathelyi Városi Bíróság nedává žádným způsobem znát, zda podle jeho mínění jde o klauzuli tohoto typu, protože se omezuje na tvrzení, že pokud by

60. K tomu ovšem v projednávaném případě nedošlo. Vzhledem k tomu, že totiž Szombathelyi Városi Bíróság nezaujal stanovisko k uvedené předběžné otázce (tedy, zda se

17 — Rozsudek ze dne 16. prosince 1981, Foglia (244/80), Recueil, s. 3045, bod 17).

jedná v projednávaném případě o zneužívající klauzuli), neobjasnil z jakého důvodu je podle jeho mínění pro řešení sporu v původním řízení nezbytné, aby Soudní dvůr vyložil směrnici 93/13 o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících klauzulích] ve spotřebitelských smlouvách.

ustanovením směrnice (neexistence individuálního sjednání a významná nerovnováha smluvních povinností). Takto by totiž Soudní dvůr nakonec uplatňoval na konkrétní případ právní normy Společenství, jejichž výklad je požadován, čímž by tak zastával úlohu, která nepřísluší jemu, ale pouze soudu, který rozhoduje spor v původním řízení¹⁹.

61. Na druhé straně se nedomnívám, že Soudní dvůr může nahradit vnitrostátní soud a sám rozhodnout, zda bod 5 zprostředkovatelské smlouvy, kterou uzavřela Ynos s J. Vargou, představuje zneužívající klauzuli. Připomínám totiž, že podle ustálené judikatury „se úloha Soudního dvora omezuje na to, že poskytuje vnitrostátnímu soudu prvky výkladu nezbytné k řešení věci, která mu byla předložena, zatímco je věcí vnitrostátního soudu uplatňovat právní normy, tak jak jsou vyloženy Soudním dvorem, na konkrétní případ“¹⁸.

63. Vzhledem k výše uvedenému nemůžeme nenamítnout, že ve skutečnosti to, na co se vnitrostátní soud táže Soudního dvora, je ve skutečnosti stanovisko čistě poradní. Ale nejen to, při podrobnějším pohledu žádá vnitrostátní soud stanovisko, jehož předmětem jsou, zdá se, otázky čistě hypotetické, vzhledem k tomu, že je přinejmenším pochybné, že rozhodnutí Soudního dvora je užitečné pro řešení sporu v původním řízení.

62. Soudní dvůr by tedy rovněž mohl, jak zdá se navrhuje Komise, vykládat článek 3 směrnice, který stanovuje jako nepřiměřenou [zneužívající] jakoukoli „smluvní podmínku [u], která nebyla individuálně sjednána“ a která „v rozporu s požadavkem dobré víry způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, k újmě spotřebitele“. Soudní dvůr však v žádném případě nemůže nahradit soud Szombathelyi Városi Bíróság, aby rozhodl, zda klauzule napadená v řízení probíhajícím u tohoto soudu vyhovuje podmínkám stanoveným zmíněným

64. Pokud totiž z práve uvedených hledisek neobsahuje předkládací rozhodnutí nezbytné údaje, poskytuje na druhé straně prvky, které silně zpochybňují relevanci rozhodnutí Soudního dvora pro odpověď na první dvě jemu položené otázky.

18 — Viz rozsudek ze dne 22. června 1999, Lloyd Schuhfabrik Meyer (C-342/97, Recueil, s. I-3819, bod 11), a rozsudek ze dne 27. září 2001, Bacardi (C-253/99, Recueil, s. I-6493, bod 58).

19 — Navíc, protože se v tomto případě jeví, že určení projednávané klauzule předpokládá, což ostatně vyžaduje sám článek 4 směrnice (viz výše odst. 12), přesně posouzení „všech [skutkových] okolností [j], které provázely uzavření zprostředkovatelské smlouvy, jakož i pozorné přezkoumání očividně nejednotného zaměření vnitrostátní judikatury týkající se stanovení předmětu uvedeného typu smlouvy, na jehož uvedení se vnitrostátní soud omezuje ve svém usnesení.

65. Z toho, co nám sděluje vnitrostátní soud, totiž vyplývá, že:

i) společnost Ynos se domáhá úhrady provize za provedené zprostředkování, přičemž svůj nárok zakládá na bodu 5 smlouvy;

ii) J. Varga tento nárok napadá a vykonává své právo uplatnit formou námitky zneužívající povahy dotčené klauzule;

iii) společnost Ynos dále namítá, že uvedená klauzule není zneužívající, a z tohoto hlediska je tudíž dokonale platná.

66. S ohledem na tyto skutečnosti se domnívám, že můžeme především považovat za zjevně irelevantní jakoukoliv odpověď na první otázku, kterou se vnitrostátní soud táže, zda čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 brání takovému vnitrostátnímu právnímu předpisu, podle kterého je zneužívající klauzule pro spotřebitele nezávazná pouze tehdy, pokud ji spotřebitel výslovně napadl.

67. Jak totiž správně uvádí maďarská vláda, i za předpokladu, že bod 5 zprostředkovatel-

ské smlouvy představuje zneužívající klauzuli, a není tudíž pro J. Vargu závazný, zůstává první otázka i přesto irelevantní. Vzhledem k tomu, že totiž v projednávaném případě byla neplatnost klauzule uplatněna formou námitky, jak umožňuje ustanovení vnitrostátního práva (viz výše odst. 21), není pro účely sporu v původním řízení v tomto bodě užitečné vědět, zda prohlášení o neúčinnosti dotčené klauzule je právě výsledkem uskutečněného napadení, nebo zda by toto prohlášení o neúčinnosti mohlo nicméně následovat i po uznání neplatnosti klauzule z úřední povinnosti soudu.

68. S ohledem na tytéž skutečnosti se mi zdá velmi pochybná i relevance odpovědi na druhou otázku, kterou se vnitrostátní soud táže, zda článek 6 odst. 1 směrnice brání vnitrostátní právní úpravě, jako je maďarská právní úprava, která stanoví, že při existenci zneužívající klauzule zůstanou zbývající klauzule smlouvy závazné pouze tehdy, pokud by strany uzavřely smlouvu i při neexistenci uvedené klauzule.

69. Jak jsem totiž uvedl, společnost Ynos se domáhá uhrazení provize, přičemž tento nárok zakládá na bodu 5 zprostředkovatelské smlouvy. To, co je v projednávaném případě důležité, je tedy vědět, zda je tato klauzule zneužívající, či nikoliv, a tudíž závazná pro spotřebitele. Naopak je zcela irelevantní, zda a za jakých podmínek se neplatnost klauzule považované za zneužívající rozšiřuje na zbývající ustanovení smlouvy. Pokud je totiž bod 5 smlouvy neplatný, ať už tato neplatnost zůstává omezena pouze na tento bod,

nebo zahrnuje i další smluvní klauzule, nebude mít Ynos nárok na dohodnutou provizi, která se zakládala právě na tomto bodě smlouvy.

směrnice 93/13 brání takové vnitrostátní právní úpravě, podle které je zneužívající klauzule pro spotřebitele nezávazná pouze tehdy, pokud jí spotřebitel výslovně napadl.

70. S ohledem na výše uvedené úvahy tudíž soudím, že otázky položené Szombathelyi Városi Bíróság jsou jednak čistě hypotetické povahy, a jednak nejsou relevantní pro rozhodnutí sporu v původním řízení. Proto navrhuji, aby Soudní dvůr rozhodl, že nemá pravomoc na ně odpovědět.

73. V tomto ohledu se shodují se španělskou vládou a Komisí, které tvrdí, že odpověď na tuto otázku jasně vyplývá z judikatury Soudního dvora.

71. Nicméně pro případ, že by Soudní dvůr nechtěl zaujmout tento postoj, považují za vhodné, kromě důvodů úplnosti analýzy, přezkoumat rovněž dvě otázky ve věci samé týkající se výkladu čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13.

74. Již při dvou příležitostech totiž Soudní dvůr potvrdil, že „ochrana zajištěná spotřebitelům směrnicí znamená, že vnitrostátní soud [...] je z úřední povinnosti oprávněn posoudit nezákonnost smluvní klauzule“. „[O]právnění soudu přezkoumat z úřední povinnosti nezákonnost klauzule [totiž] představuje prostředek vhodný k dosažení jak cíle stanoveného článkem 6 směrnice, kterým je zamezit tomu, aby byla pro spotřebitele závazná nepřiměřená podmínka [zneužívající klauzule], tak i cíle článku 7, vzhledem k tomu, že tento přezkum může mít odrazující účinek, a může tudíž přispět k tomu, aby bylo zabráněno používání nepřiměřených podmínek [zneužívajících klauzulí] ve smlouvách, které uzavírají prodávající nebo poskytovatelé se spotřebiteli“²⁰.

B – *K věci samé*

K první otázce

72. Jak jsme viděli, podstatou první otázky vnitrostátního soudu je, zda čl. 6 odst. 1

20 – Viz rozsudek ze dne 27. června 2000, *Océano Grupo Editorial a další* (C-240/98 až C-244/98, Recueil, s. I-4941, bod 28 a 29), a rozsudek ze dne 21. listopadu 2002, *Cofidis* (C-473/00, Recueil, s. I-10875, bod 32).

75. S ohledem na tuto judikaturu se mi zdá tudíž jasné, že čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 brání takové vnitrostátní právní úpravě, podle které je zneužívající klauzule pro spotřebitele nezávazná pouze tehdy, pokud ji spotřebitel výslovně napadl.

se spotřebitelem nejsou podle jejich vnitrostátních právních předpisů pro spotřebitele závazné a že smlouva zůstává pro strany závaznou za stejných podmínek, *může-li nadále existovat bez dotyčných nepřiměřených podmínek [zneužívajících klauzulí]*²¹.

Ke druhé otázce

76. Podstatou druhé otázky vnitrostátního soudu je, zda čl. 6 odst. 1 směrnice brání takové vnitrostátní právní úpravě, jako je maďarská právní úprava, která stanoví, že při existenci zneužívající klauzule zůstávají zbývající klauzule smlouvy závazné pouze tehdy, pokud by strany uzavřely smlouvu i při neexistenci uvedené klauzule.

79. Podle tohoto ustanovení je tedy obvyklým důsledkem existence zneužívající klauzule ve smlouvě pouze neúčinnost této klauzule a zachování zbývajících klauzulí smlouvy, která po odstranění nerovnováhy v neprospěch spotřebitele zůstává pro strany nadále závazná. K tomuto obecnému pravidlu je možné nepřihlížet pouze v případě, pokud tatáž smlouva nemůže objektivně existovat bez zneužívající klauzule, nikoliv však v případě, kdy z posouzení *ex post* vyplývá, že jedna ze stran (pravděpodobně prodejce nebo poskytovatel, který ji vypracoval) by smlouvu při neexistenci zneužívající klauzule neuzavřela.

77. Jako rakouská a polská vláda a Komise, i já věřím, že odpověď na tuto otázku musí být kladná, vzhledem k tomu, že tato právní úprava se mi jeví neslučitelná jak se zněním, tak s cílem směrnice.

80. Tento výklad je ostatně potvrzen cílem dotčeného ustanovení a směrnice obecněji. Jak jsem připomněl výše, tato směrnice totiž směřuje spíše k opětovnému nastolení rovnováhy smluvního postavení spotřebitele, přičemž zabraňuje tomu, aby pro spotřebitele byla „zneužívající klauzule závazná“, a nikoliv k zachování smluvní autonomie stran, a tím méně smluvní autonomie prodávajícího nebo poskytovatele, který by naopak mohl mít veškerý zájem na tom, aby se osvobodil od povinností smlouvy, která by pro něj byla po opětovném nastolení rovnováhy méně výhodná.

78. Podle článku 6 odst. 1 totiž „[č]lenské státy stanoví, že nepřiměřené podmínky [zneužívající klauzule] použité ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem

21 — Kurziva provedena autorem tohoto stanoviska.

81. S ohledem na výše uvedené posouzení mám tudíž za to, že čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 brání takové vnitrostátní právní úpravě, jakou je maďarská právní úprava, která stanoví, že při existenci zneužívající klauzule zůstávají zbývající klauzule smlouvy závazné pouze tehdy, pokud by strany uzavřely smlouvu i při neexistenci uvedené klauzule.

IV – Závěry

82. Na základě předchozích úvah tudíž navrhuji, aby Soudní dvůr rozhodl, že nemá pravomoc rozhodnout o předběžných otázkách položených Szombathelyi Városi Bíróság.

Podpůrně navrhuji Soudnímu dvoru, pokud rozhodne, že má pravomoc, aby na otázky, které mu byly položeny, odpověděl následovně:

- „1) Článek 6 odst. 1 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících klauzulích] ve spotřebitelských smlouvách brání takové vnitrostátní právní úpravě, podle které vnitrostátní soud může rozhodnout, že zneužívající klauzule je pro spotřebitele nezávazná pouze tehdy, pokud ji spotřebitel výslovně napadl.
- 2) Článek 6 odst. 1 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících klauzulích] ve spotřebitelských smlouvách brání takové vnitrostátní právní úpravě, jako je maďarská právní úprava, která stanoví, že při existenci zneužívající klauzule zůstávají zbývající klauzule smlouvy závazné pouze tehdy, pokud by strany uzavřely smlouvu i při neexistenci uvedené klauzule.“